

İSTANBUL'UN ÖZBEKLERİ

Süleyman Faruk Han Göncüoğlu

SANAT TARİXÇİ,

ORCID: 0009-0004-4189-7691

E-mail: farukgoncuoglu@yahoo.com

ÖZET: Özbekler, Afganistan'dan başlayıp İran üzerinden bu topraklara göç eden ardından da İstanbul'un önemli ve merkezi konumlarında yapılan tasavvuf, edebiyat, mimari ve yaşam tarzları ile hem Osmanlı hem de Milli Mücadele döneminde kritik roller üstlenmiş bir millettir. İstanbul'un stratejik bölgelerinde kurdukları tekkeler ile hac yolculuğundaki seyyahlar için bir durak, Orta Asya ile ilişkileri güçlendirmek için önemli bir merkez ve işgal yıllarında silah ve subayların Anadolu'ya sevk edilmesi ile tarihi ve siyasi açıdan önem taşımaktadır.

Üsküdar ve Kadirga'daki Özbekler Tekkeleri, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde hem dini hem de milli işlevleriyle dikkat çeken önemli mekânlardır. Milli Mücadele döneminde, Anadolu'ya silah ve istihbarat aktarımı ile gönüllülerin sevk edildiği stratejik merkezler olmuş, özellikle Ata Efendi, Karakol Teşkilatı'ndaki rolüyle bu mücadelede ön plana çıkmıştır. Üsküdar Özbekler Tekkesi Hazinesi, tarih boyunca burada görev yapmış şeyhler ve Orta Asya'dan gelen önemli kişilere ait mezar taşlarıyla, İstanbul ile Türkistan arasındaki kültürel ve siyasi bağların bir göstergesidir. Abdullah Efendi, Yahya Efendi ve Mehmed Said Efendi gibi şahsiyetler bu hazirede yatmaktadır. Cumhuriyet döneminde tekkeler kapatılmasına rağmen, Özbekler Tekkesi Türk tasavvuf ve sanat musikisinin sürdürüldüğü bir okul haline gelmiştir. Kutsi Ergüner, bu mekânlardaki Özbek Pilavı geleneği ve musiki toplantılarının ruhunu anılarında etkileyici bir şekilde aktarmıştır. Günümüzde ise özellikle Kadirga Buhara Özbekler Tekkesi, yapılan restorasyonlar sayesinde kültürel miras olarak korunarak yeni nesillere aktarılmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Özbekler Tekkesi, İstanbul, Sultanahmet, Üsküdar, Milli Mücadele

ISTANBUL O'ZBEKLARI

Sulayman Foruqxon Go'njuog'lu
san'at tarixchisi

ANNOTATSIYA: O'zbeklar avval Afg'onistonga, u yerdan Eron orqali ko'chib kelgan, so'ngra Istanbulning muhim va markaziy joylariga qo'nim topgan bo'lib, tasavvufi, adabiyoti, me'morligi va turmush tarzi bilan ham Usmonlilar, ham Turkiya ozodlik kurashida muhim rol o'ynagan xalqdir. Takyalar – Istanbulning strategik hududlarida qurilgan hoji va yo'lovchilar uchun to'xtash joyi, O'rta Osiyo bilan aloqalarni mustahkamlashda muhim markaz, qolaversa Turkiyaning ishg'ol yillarida qurol-yarog' omborxonasi va zobitlarning Anado'liga o'tkazilish joyi bo'lgani bilan tarixiy va siyosiy ahamiyatga egadir.

Uskudar va Qadirdagi O'zbek takyalari Usmonli va Turkiya Respublikasi davrida diniy va milliy vazifalari bilan diqqatni tortgan muhim maskanlardir. Ozodlik kurashi davrida Anado'liga qurol-yarog' to'plash va razvedka markazi bo'lib, ko'ngillilar yuborilgan strategik bazaga aylangan va bu kurashda ayniqsa Ato Afandi Qorako'l (qorovul) tashkilotidagi roli bilan ko'zga yaqqol tashlanib turgan. Tarix davomida bu yerda xizmat qilgan shayxlarning qabr toshlari va O'rta Osiyodan kelgan muhim shaxslarning qabrlari o'rin olgan Uskudar O'zbeklar takyasi qabristoni Istanbul va Turkiston o'rtasidagi madaniy va siyosiy aloqalarning ko'rsatkichlaridan biridir. Bu qabristonda Abdulloh Afandi, Yahyo Afandi, Mehmed Said Afandi kabi shaxslar dafn etilgan. Respublika qurilgach takyalar yopilgan bo'lsa-da, O'zbeklar takyasi turk tasavvuf va san'at musiqasi davom ettirilgan maktabga aylangan. Qutsi Erguner o'z xotiralarida o'zbek oshi an'anasi, bu maskanlardagi musiqali yig'inlar ruhini ta'sirli tarzda qayd etib o'tgan. Bugungi kunda, ayniqsa, Qadirga Buxoro o'zbeklar takyasi amalga oshirilgan restavratsiyalar tufayli madaniy meros obyekti sifatida saqlanib, yangi avlodlarga yetib keldi.

KALIT SO'ZLAR: O'zbeklar takyasi, Istanbul, Sultonahmet, Uskudar, Ozodlik kurashi.

UZBEKS OF ISTANBUL

Süleyman Faruk Han Göncüoğlu
Art historian

ABSTRACT: The Uzbeks are a nation that migrated from Afghanistan through Iran to these lands and later established themselves in prominent and central locations in Istanbul. With their contributions to Sufism, literature, architecture, and lifestyle, they played critical roles during both the Ottoman Empire and the National Struggle. The tekkes (dervish lodges) they established in strategic areas of Istanbul served as a stopover for travelers on pilgrimage journeys, a significant hub for strengthening relations with Central Asia, and a crucial center for the transportation of weapons and officers to Anatolia during the years of occupation, carrying historical and political importance.

The Uzbek Tekkes (dervish lodges) in Üsküdar and Kadirga are notable places that drew attention with their religious and national functions during the Ottoman and Republican periods. During the National Struggle, they became strategic centers for the transfer of weapons, intelligence, and volunteers to Anatolia. Ata Efendi, in particular, stood out for his role in the Karakol Organization during this struggle. The Hazire (burial site) of the Üsküdar Uzbek Tekke, with the gravestones of sheikhs who served there and prominent figures from Central Asia, stands as a testament to the cultural and political ties between Istanbul and Turkistan. Figures such as Abdullah Efendi, Yahya Efendi, and Mehmed Said Efendi are buried in this hazire. Although tekkes were closed during the Republican period, the Uzbek Tekke became a school where Turkish Sufism and traditional art music were preserved. Kutsi Ergüner compellingly captured the spirit of Uzbek Pilaf traditions and musical gatherings held in these places in his memoirs. Today, the Kadirga Buhara Uzbek Tekke, in particular, has been preserved as a cultural heritage site through restorations and continues to be passed down to future generations.

KEY WORDS: Uzbek dervish lodge, Istanbul, Sultanahmet, Üsküdar, National Struggle.

Giriş

İstanbul biz içerisinde yaşayanlar tarafından bilinmeyenlerle dolu bir şehir. Arkeolojik değere sahip bir mağarasıyla milyonlarca tarihe uzanan bir sürece göz kırpanken. Bin yılları aşan medeniyetler başkenti başlığıyla karşımızda duruveren bir şehirdir. Artık nasıl görmek istersek. Aslında bizlere sınırsız meraklar uyandıracak kadar dolu bir kültür tarihi şehridir. İstanbul...

İşte bütün bunlarla beraber hala bilinmeyenlerle doludur. Nasıl mı? Unutuverdik de ondan.

Bakırköy İncirli'deki İncirli Ortaokulu'na başladığımda sıra arkadaşım bir Özbek idi. Özbek kime deniri tam öğrenmeye başladığımda 12 yaşındaydım. 18 yaşındayken de İstanbul'da bir *Özbekler Tekkesi* diye bir yapıdan bahsedildiğini öğrendim. Ortaokul arkadaşımın da o zamanlar bir Özbekler Tekkesi'nden haberi olduğunu ise hiç zannetmem. Kökenleri o taraflara doğru uzanan bir dostuma Özbekler Tekkeleri'nden bahsettiğimde. Dedelerinin 1950 yılında Afganistan ve İran üzerinden Türkiye'ye göç ettiğinden kafası alamamıştı. Kimin ne zaman gelip kurduğunu...

Özbekler Tekkesi

Özbekler Tekkesi; isminden de anlaşılacağı üzere Özbekler ve Buharalı Türklerin İstanbul'daki ikâmet merkezleriydi. Birden ibaret olmayan İstanbul'un Özbek Tekkeleri'nden bugün rahatça gezip görebileceklerimizden biri Eminönü'nde, Kadırga ile Sultanahmed arasında bir ihtişam içerisinde duran Kadırga Özbekler Tekkesi ile Üsküdar Paşalimanı Semsî'nin tepe mevkiinde Boğaziçi'ne hâkim bir yamaç üzerinde yer alan *nam-ı diğer* adı ile *Hacı Hoca Tekkesi* olarak ta bilinen *Özbekler Tekkesi*'dir. İstanbul'da isminde *Özbek* geçen beş tekke vardı. Bunların üçü Eğrikapı civarında ve Ayvansaray'ın hemen üstünde; *Edirnekapı*'nın dışında ve mezarlığın içinden geçen *Fethi Çelebi Caddesi* üzerinde ve *Üsküdar*'da *Paşalimanı*'nda ve *Bülbülderesi*'nde idi. Bu tekkeler Asya'dan İstanbul'a gelen Müslüman dervişlerin, seyyahların ve misafirlerin kaldıkları, şehirdeki konaklama sürelerini geçirdikleri ve ağırlandıkları merkezlerdi. Aynı zamanda *Nakşibendî tarikatına* bağlı olan bu tekkelerde Nakşî tarikatının gerekleri yerine getirilir, âyin gününde zikir yapılır, ayrıca tekkeye bağlı mescidlerde günün beş vakti mutad namaz ibadeti yerine getirilirdi. Bu hâl, İstanbul'daki diğer tekkelerde olduğu gibi Özbek Tekkeleri'nde de böyle idi.

Mecmua-i Tekâya adlı eserdeki kayıtlara göre; İstanbul'da 305 adet tekkenin mevcut olduğu 1890'lı senelerde bir sürü de Afgan, Hindî ve Özbek tekkeleri faaliyetliydi.

Kayıtlardan elde ettiğimiz bilgilere göre *Üsküdar*'da *Bülbülderesi*'nde yeralan Özbekler Tekkesi'nin şeyhi Mukim Efendi, tekkenin zikir günü ise Cuma'dır. 1890'ların sonunda bu tekkenin arsa halinde olduğuna dair kayıtlar da var. Yani sözün kısası tarih sahnesinden erken çekilmiş Bülbülderesi'ndeki Özbek Tekkesi'dir...

Bir Özbekler tekkesi olduğu bilindiği gibi, yine *Üsküdar*'da *Çinili Semsî*'nde

Afganlar Tekkesi vardır. **Naksibendi tarikat** meşrebine göre teşkilatlanmış bu tekkeler Osmanlı devlet anlayışının Orta Asya ile maddi ve manevi ilişkilerin kesintiye uğramaması gayesiyle teşekkül ettirilmişti. Hac yolu ile İstanbul'a gelen hacıların idari ve iskânı vazifeleri yanında, ticari dolaşımın devamiyeti ve siyasi unsur olarak devlet tarafından korunmuş ve kollanmıştır.

İstanbul'daki diğer Özbek, Afgan ve Hindî tekkeleri ile Buhara Özbekler Tekesi'nin geçmişine şöyle kısaca bir bakıldığında...

Ahmed'ül Buhari Tekkesi, İstanbul'daki Buharalı Müslümanların toplandıkları merkezlerden bir diğeri idi ve **Unkaparı**'nda yer alan bu Nakşî Tekkesi'nin 1890'lardaki şeyhi Mehmed Ali Efendi ve zikir günü ise Perşembe idi.

Bunun devamı olan **Emir Ahmed'ül Buhari Tekkesi** Ayvansaray civarında Toklu İbrahim Dede Mahallesi'nde idi ve aynı tarikata bağlı olan tekkenin 1890'lardaki şeyhi Bahaeddin Efendi idi. 16. yüzyılda yapılan tekke 1261'de, yani 1855'te son defa elden geçirilmiş, 1940'larda ise kullanılmadığı için artık bakımsızlıktan iyiden iyiye harap hale geldiğinden kadro harici bırakılmıştı. Eski cumhurbaşkanlarımızdan Fahri Korutürk'ün eşi Emel Hanım'ın ailesinin bir koldan da bu tekkeye mensup olduğunu hatırlatıp diğer tekkelere göz atalım.

İkinci Bayezid tarafından yaptırılan bir üçüncü **Emir Buhari Tekkesi** daha vardı ve bu da Fatih Camii civarında idi. Mescidi, mektebi ve derviş odaları ile büyükçe bir kurum olan tekkenin kurucusu Emir Buharî Seyyid Ahmed Nakşibendî'nin türbesi de bu civarındaydı.

Eyüp'teki **Özbekler Tekkesi**'nin kurucusu ise Lalizâde Seyyid Abdülkadir Efendi'dir. 18. yüzyılın başlarında yaptırılmış olan tekke; mescidi ve derviş odaları ile büyücek bir külliye idi. Bu tekke de kadro harici bırakılmış ve zamanla o da harap olmuştu.

Edirnekapı dışında Buharalı Müslümanların bir araya geldikleri ve konakladıkları bir **Emir Buharî** Tekkesi daha vardı ki bu tekkenin zikir günü Cuma idi. Tekkenin kullanımındaki cami Kanunî Sultan Süleyman'ın tahtta olduğu senelerde inşa edilmişti ve Mimar Sinan eseri idi. kâgir yapı ve ahşap çatı örgülü caminin kesme taştan örülmüş gayet yüksek ve soğan külahlı bir de minaresi vardı. Kurucusu Mahmud Çelebi, az evvel bahsettiğimiz Emir Seyyid Ahmed Efendi'nin damadı idi ve evvela kayınpederinin vefatından sonra onun tekkesine şeyh olmuş sonra buraya nakletmişti.

Tekke Birinci Dünya Savaşı sırasında uçaksavarlardan birinden atılan top mermisinin isabet etmesiyle harap olmuş, yıkıntıları taşçılara satılmış, yapının son kalıntıları da söküldükten sonra yeri ise uzun süre bostan olarak kullanılmıştı. Bugün, bu caminin yerinden çevreyolu geçmiş, arsası dahi kalmamıştır.

İstanbul'daki Özbek tekkelerinden başka, bir de Afgan ve Hindistan Müslümanlarına tahsis edilmiş Afgan ve Hindî tekkeleri vardı. **Aksaray Horhor**'daki **Hindîler Tekkesi**'nin zikir günü Cuma idi.

Üsküdar Selamsız'daki ve **Aksaray Horhor**'daki Hindî tekkeleri İstanbul'un Hint

Müslümanlarına tahsisli tekkelerinden idi. Bu tekkeler Kâdirî tarikatine mensup dervişlerin bağlı olduğu merkezlerdi.

Afgan Müslümanlarının bağlı oldukları *Afganî*, yahut kayıtlardaki şekliyle *Ağvanlar Tekkesi* ise Üsküdar'da Çinili Cami karşısındadır. Nakşibendiyye tarikatine bağlıydı ve zikir günü Perşembe idi.

Konumuz olan *Buhara Özbekler Tekkesi* bahsine geçmeden evvel son bir noktaya daha değinelim ve İstanbul'daki Orta Asya kökenli tekkeler faslına son verelim. *Silivrikapı*'da Halvetiyyeden *Emirler Tekkesi*'nin Özbek Türkleri ile alakası olmadığını; tekkenin, sahib-i divân Seyyid Seyfullah Kâsım Efendi tarafından kurulmuş ve Halvetiyyeye bağlı bir merkez olduğunu da bu vesileyle söylemiş olalım...

Musahipzâde Celal Bey, 1946'da yayınlanan *İstanbul Yaşayışı* isimli eserinde İstanbul'daki bu türden tekkeleri aşağıdaki satırlarla tarif etmişti:

Yakın vakte kadar İstanbul'un muhtelif semtlerinde Özbekler, Buhara, Efgan Tekkeleri vardı. Özbek Tekkeleri; Üsküdar'da Paşalimanı Susuzbağ'da, Eyüp'te, Aksaray'da. Buhara Tekkesi; Sultanahmet civarında Mehmetpaşa Yokuşu'nun başında inerken sağda bir burç üzerinde. Efgan Tekkesi ise Çengelköy Havuzbaşı'nda idi.

Bunlar, Türkistan'dan gelen bir takım sanat sahibi, her veçhile temiz ve dürüst insanların toplastıkları bir yerdi. Ahilerde olduğu gibi ekserisi sanat sahibi olan bu insanlar kazandıkları paranın bir kısmını mensup oldukları bu mahfele getirirler en samimi bağlarla birbirlerine karşı sonsuz sevgi ve dostluk içinde Yesevi Tarikatı'na ait zikirlerini yaparlardı. Çağatayca ve Uygur lisanındaki ilâhileri ve bilhassa Ahmet Yesevi'nin şiirlerini besteleriyle okurlardı. Bu itibarla musikilerini de halk musikileri teşkil eder. Bu tarikat ayinine tamamen orta Asya Türkleri'nin edebiyat ve musikileri hâkimdi.

Özbeklerde, Mevlevilerde ve Bektaşilerde Ahilikte olduğu gibi teşkilât göze çarpıyor. Diğer tarikatlar da bu teşkilat mevcut değildir. Türkistan'dan, Hindistan'dan kabile kabile her sene İstanbul yoluyla Hacc'a gitmek üzere gelen Türkler İstanbul'da kendi tekkelerinde yatıp kalkarlar ve ekseri bıçak bileyiciliği ve kırılmış kâse, tabak, bardak kenetçiliği yaparak, hilâl (yani kürdan), sakal tarağı, misvak gibi şeyler satarak geçinirlerdi.

Mehmed Mermi Haskan'ın aktardığına göre; Özbekler Tekkesi'nin en meşhur şeyhi **İbrahim Edhem Efendi**'dir. Babasının vefatı üzerine 16 yaşında postnişin olmuş ve bu görevi 58 yıl yürütmüştür. Teknoloji tarihimiz açısından incelenmeğe değer bir şahsiyettir. 1829-30 yılında Özbekler Tekkesi'nde doğan **İbrahim Edhem Efendi** Şeyh Sadık Efendi'nin oğludur. İlk eğitim yeri olan Hacı Hesna Hatun Mahallesi Mektebi olan Abdülbaki Efendi Okulu'dur. Daha ziyade babası ve amcasının öğretmenliği yanında, tekkeye gelen Buharalı âlimlerden hususi dersler alarak yetiştirilmiştir. Türk, Arap, Fars ve Çağatay dillerine gramer yönünden de hâkim olan Edhem Efendi bu dillerle şiir bile yazmıştır. Çarşambalı Arif Bey'den (1825-1890) aldığı ta'lik dersleri ile icazet (diploma) sahibi olmuştur.

Marangozluk, doğramacılık, oymacılık, hakkaklık, dökmecilik, tornacılık ve dokumacılık kollarında ustalık seviyesindeki başarısı yanında babasından öğrendiği Ebruculuk da onun pek çok meziyetlerinden biri idi. Bu başarılarından dolayı halk arasında '*Hezarfen*' (bin sanat sahibi) lakabıyla şöhret bulmuştu. Bu sebeple 1869'da Sultanahmet Meydanı'nda *Mekteb-i Sanayi* (bugünkü erkek sanat okulu) kurulduğunda, Mithat Paşa tarafından buranın imalat müdürlüğüne getirilmişti. Bir süre sonra Kâbe'nin tamiri için Hicaz'a gönderilmiş ve burada kullandığı malanın, sefaati olur ümidi ile ölümünden sonra kendisi ile beraber gömülmesini vasiyet etmiştir.

İstanbul'a dönüşünde babasından öğrendiği ebruculuğu devam ettiren **İbrahim Edhem Efendi** bu sanatta yetiştirdiklerinden Necmeddin Okyay, *Medresetu'lHattatin'e* sonradan Güzel Sanatlar Akademisi'ne öğretmen olmuş ve dünyada tekrardan ebruculuğun yayılmasını sağlamıştır.

19.yüzyıl Türkiye'sinde ilk defa kurşun boru döken Edhem Efendi, tekkesinde derin kuyudan su çeken bir tulumba yapmış, icad ettiği bir sünnet aleti ile de Almanya'dan takdirname almıştı. Ayrıca eserlerinden bir kısmı Paris Sergisi'nde sergilenmiş ve kendisine oradan madalya verilmişti.

İbrahim Edhem Efendi'nin zamanında bir sanat ve fikir mahfili olan Özbekler Tekkesi'ne devrin meşhur âlim, şair ve sanatkârları devam ediyorlardı. Meşhur matematikçilerimizden Salih Zeki Bey (1864-1921), Harbiye Mektebi Nazırı Galip Paşa, ressam Hüseyin Zekai Paşa (1859-1919) ve zamanının en tanınmış hat üstatlarından Sami Efendi (1838-1912) bunlar arasındadır.

Gençliğinde okçuluğa merak sarıp, bu ata sporunda da başarı gösteren Edhem Efendi, 1877-78 Osmanlı-Rus harbinde Üsküdar'da teşkil edilen Mevkib-i Hümâyun'da (Milli Tabur) kumandanlık vazifesiyle bulunmuştur.

Sefine-i Evliya adlı eserin yazarı merhum Hüseyin Vassaf Bey eserinde "Özbekler Şeyhi İbrahim Edhem Efendi, Mabeyin Başkâtibi Süreyya Paşa'ya (öl. 1885) geceleri okumak için kullanılır gayet san'atlı bir şamdan yapmasına karşı paşa, takdiren zamanın padişahına durumu arz edince, Padişah Sultan Abdülhamid tekkeyi yeniden inşa ettirmiş ve tekke yanına bir de '*darü's-sanai*' yaptırmıştır. İbrahim Edhem Efendi burada gençlerden erbabı olanlara dökmecilik, demircilik, marangozluk, dersleri vererek onların yetişmesini sağlamıştır. 1293 (1876) Osmanlı-Rus muharebesinde Üsküdar'da teşkil edilen Milli Tabur'a kumandan olmuş" diye ayrı bir övgüyle bahsetmektedir.

İstanbul'un En Mucit Şeyhi İbrahim Edhem Efendi, 20 Şevval 1321 (8 Ocak 1904) Cuma gecesi, yatsı namazı sırasında kalp krizi sonucunda vefat etmiştir.

Üsküdar Özbekler Tekkesi, İstanbul'un Osmanlı dönemindeki önemi kadar Cumhuriyet İstanbul'un tarihinde önemli bir yeri vardır. İşte İstanbul'un pekte hatırlanmayan bir dönemine ışık tutar. İstanbul'un o işgal yıllarında Anadolu'ya Milli Mücadele için İstanbul'dan kaçırılan silahlardan, genç subay ve gönüllülere kadar pek çok milli mücadelecinin sevkini yaptığı yerd. Gece karanlığında Paşalimanı eski adıyla Öküz Limanı Karakolu'na getirilen silahlar Tekkeye taşınır. Sedirlerin, seccade ve hatta şeyhin postu altında saklanan silahlar yine bir gece karanlığında tekrar bir deniz ve kara yoluyla Anadolu'ya gönderilirdi. İşgal kuvvetlerinin gözetiminden kaçan genç subayların Anadolu'ya varışlarının ilk, İstanbul'dan ayrılışlarının son durağı idi. Milli mücadele yıllarında, İstanbul'dan kopan Tıbbiye'den, Mülkiye talebelerine değin Anadolu'ya savaşmak için yollara düştüklerinde Özbekler Tekkesi onlar için şahadet şerbetinin Ayrılık Çeşmesi idi...

Halide Edip Adıvar, **Türkün Ateşle İmtihanı** adlı eserinde milli mücadele dönemi ile ilgili tekkeden halk arasında yaygın olan ismiyle **Kalenderhane Tekkesi** olarak bahsetmektedir. İşte bu işgal yıllarında İngiliz ve İtalyan askerlerin zaman zaman baskınlar yaptığı dönemlerde İsmet İnönü, Mehmed Akif Ersoy, Halide Edip Adıvar ve Adnan Adıvar bu tekkede bir süre misafir edilerek Anadolu'ya sevk edilenlerdendi. **Mor Salkımlı Ev** adlı hatıra kitabında Halide Edip, tekkenin yakınında yer alan babası Edip Bey'in konağından bahsederken de tekke ve muhiti hakkında bilgiler aktarmaktadır. Hatıraların yaşandığı bu konak Cumhuriyet döneminde Üsküdar 3. Ortaokulu olmuş ve daha sonra da bir kısmı yanarak ortadan kalkmıştır.

Binlerce silah, mühimmat ve askeri yardımları Anadolu'ya ulaştırılması yanında işgal kuvvetlerine ait şifre ve istihbarat belgelerini de çalınarak Ankara'ya ulaştırılması görevlerini başarıyla yürüten Karakol teşkilatı'nın Üsküdar bölgesi kurucularından biri de tekkenin **şeyhi Ata Efendi**'dir. **Karakol Teşkilatı**'nın Milli Mücadelede önemli görevler üstlenmesi ve başarmasına rağmen Mustafa Kemal Paşa'nın buyruğu altına girmemelerine karşılık daha sonra lav edilmelerine rağmen İstanbul'un işgalinin sona ermesine değin yine gereken yardımı göstermişlerdir.

1925 yılında çıkarılan Tekke ve Zaviyeler Kanunu sonrası ile kapatılan tekkeler içerisinde Üsküdar Özbekler Tekkesi'ne milli mücadeledeki bu hizmeti nedeniyle müsamahalı davranılmıştır. Kutsi Erguner'in ifadesiyle her Pazar yüzlerce kişiyi ağırlayan bu mekân, tekke ve tarikatları kapatan kanuna rağmen, kapılarını açık tutmayı başarmıştır.

İşgal yıllarının o mücadele dönemi dışında İstanbulluların çokta yakından tanıdığı bir tekkedir. Hatta Üsküdarlılar için gündelik dedikodularına, maşallahlarına ve hatta hayretlerine kadir olan şeyhleri ile ünlenmişti.

Üsküdar Özbekler Tekkesi şeyhi olan Hezarfen Edhem Efendi (vefatı,1904) 19. yüzyılın sonlarında renkli yaşantısıyla dikkat çeken bir şeyhti. Doğramacılık, marangozluk, hakkaklık, mühürçülük, mürekkepçilik, aharcılık, dökmeçilik, tornacılık, demircilik ve tesviyecilik gibi pek çok işle uğraşan üstad-ı bi-nazîr idi. Makinelere de

düşkün olan Şeyh Efendi'nin, bizzat imal ettiği üç beygir gücündeki buhar makinesini bir sandala monte ederek Üsküdar Balaban İskeleyi'nden Paşalimanı İskeleyi'ne gidip gelmesi de pek meşhurdur. Ayrıca da kendisi bu yılların ebru sanatındaki son ustası olup, bu sanatı geliştirerek yaşamasını sağlamıştır.

Bu şeyhin torunları da bugün Amerika'da Atlantic Şirketi'nin kurucusu Erteğün kardeşlerdir. Şeyh Edhem Efendi'nin torunu Waşington büyükelçisi Münir Erteğün'dür. 1944 yılında Amerika'da ölmüş, 1945 yılında Türkiye'ye Missouri zırhlısıyla İstanbul'a getirilerek devlet töreni ile defnolunmuştur. Münir Bey'in oğulları Nasuhi ve Ahmet Erteğün kardeşler Amerika'daki Cosmos futbol kulübünün kurucuları idi.

Özbekler Tekkesi şeyhlerinden bir diğeri olan Mehmed Sadık Efendi, aynı zamanda bir lügat âlimi idi. Çağatayca Sözlük olan *Üss-i Lisan-ı Türkî* adlı eserini 1896 yılında yayınlamıştır. Almanların Orta Asya bilhassa Çağatayca üzerindeki çalışmalarında temel kaynak kitap olarak Almanca'ya çevrilerek uzun yıllar kullanılmıştır. Üsküdar'daki Ravza-i Terakki Mektebi'nde de vefatına kadar Farsça ders vermiştir.

Tekkenin şeyhlerinden olmasa da mensuplarından ve ileri gelenlerinden dönemin meşhur matematikçilerimizden Salih Zeki Bey (1864–1921) bugün çok az bilinmekle beraber Halide Edib'in (Adıvar) ilk kocası idi. Daha sonra Halide Edip Selanikli Adıvar ile evlenmiştir.

Üsküdar Özbekler Tekkesi haziresi

Özbekler Tekkesi Haziresi'nde yer alan bir Cumhurbaşkanı mezarı da Buhara *Halk Cumhuriyeti*'nin ilk ve son *Cumhurbaşkanı Osman Kocaoğlu*'nun (*Osman Hoca Polathocayev*) mezarıdır.

Üsküdar'ın Özbekleri

Miladi 1752–1753 yılları arasında Abdullah Paşa tarafından kurulan tekke *Hacı Hoca* lâkabıyla bilinen Nakşibendiye Meşrep Seyyid Abdullah Efendi'ye veya gerçek ismiyle Şeyh Abdülkerim Efendi'ye tahsis edilmesiyle kurulmuştur. Ahşap bir konak olarak hizmet veren tekke zamanla yapılan çeşitli ilavelerle bir zaviye şeklini almıştır.

Deniz yolu ile Üsküdar cihetine gelen Orta Asya kökenli Müslümanlar'ın ilk durak yeri olan Tekke, Nakkaş Tepe diye bilinse de Paşalimanı Semti sırtlarında yer

alır. Eskilerin tabiri ile Mirzazâde Bağ'na halk arasında Susuzbağ denilen korunun karşısında bir yüksek tepe de denize nazır bir panorama içindedir. Tekkenin hikâyesi kadar komşu korununda uzun bir hikâyesi bulunmaktadır. Tekkenin misyonu gibi korunun son sahiplerinden Nuri Demirağ'da Türk sanayi ve teknoloji tarihine damgasını vurmakla kalmamış demokrasi tarihimize de bir etki bırakmıştır.

Denizyolu ile gelip geçenlerin bir kaç gün konakladıkları bir yer olan Tekke ile ilgili Üsküdarlı Musahipzâde Celâl Bey (1868–1959), *Eski İstanbul Yaşayışı* adlı eserinde Özbek tekkeleri hakkında “*Burası, Türkistan'dan gelen bir takım sanat sahibi, her veçhile temiz ve dürüst insanların toplastıkları bir yerdi. Ahiler'de olduğu gibi ekserisi sanat sahibi olan bu insanlar kazandıkları paranın bir kısmını mensub oldukları bu mahfile getirirler en samîmi bağlarla birbirlerine karşı sonsuz sevgi ve dostluk içinde Yesevî tarikatine ait âyinlerini yaparlardı. Çağatayca ve Uygur lisanındaki ilâhîleri ve bilhassa Ahmed Yesevî'nin şiirlerini besteleriyle okurlardı. Bu itibarla musikilerini de halk musikileri teşkil eder. Bu tarikat ayinine tamamen orta Asya Türkleri'nin edebiyat ve musikileri hâkimdi.*” Diye uzunca bahseder.

Bu özellik uzun süreler devam etmiş Cumhuriyet döneminde Türk Musikisinin yasaklı yılları ve sonrasında da sanatın icra edildiği bir okul gibi usta çırak ilişkisinde yürütüldüğünü görmekteyiz. Cumhuriyet dönemin Özbekler Tekkesi'ndeki yapıyı bizler en güzel aktaran Kutsi Ergüner'in çocukluğunu yaşadığı tekkeyi anlatan *Ayrılık Çeşmesi* adlı hatıralarıdır.

İstanbul yüzyıllar boyu değişmiş tekkede bir değişim geçirmiştir. Yaklaşık üç yüz yıldır değişmeyen bir şey her daim var olmuştur ki. O da tekkenin meşhur *Özbekler Pilavı*'dır. Miladi 1752 yılında *Özbek-Buhara* bölgesinden gelen hacıların beraberinde getirdiği pilav geleneği halen yaşatılmakta olan uzun bir gelenek olarak yer almaktadır. Her Pazar hiç eksik edilmeden pişen *Özbek Pilavı* pirinç, kuzu eti, havuç, kuş üzümünden müteşekkildir. Kuruluşundan beri uygulana gelen bu gelenek halen de yaşatılmaktadır.

1950'li yılların Özbekler Tekkesi'nde yaşanan pilavlı bu Pazar toplantılarının akabinde akşam namazı ve yemeğinden sonra Şeyh Necmeddin Efendi'nin icazıyla ney, tambur, kemençe ve ud'lar ortaya çıkarılarak klasik Osmanlı müziği ve tasavvuf musikisinin en güzel icraları ilahiler ve gazellerle beraber ortaya konurdu. Mevlevi ve Nakşi gelenek zikirleri de bir arada vaz edilirdi. İşte bu meşk ve icralar arasında kimler yoktu ki. Galatasaray Lisesi öğrencisi Nezih Uzel, İstanbul Radyosu Türk Müziği Bölümü Müdürü Ulvi Ergüner, Hafız Sami Bey'in yeğeni ve sesinin güzelliği ve müzikteki ustalığı ile efsaneleşmiş Cevdet Sosdances, Hulusi Gökmenli, Ekrem Hür, Süleyman ve kutsi Ergüner, Cahit Göhan, Niyazi Sayın, Alaeddin Yavaşca, Nafiz Uncu, tarihçi hayri Necdet İşli, Memduh Cumhur... ve bu meşikleri hiç kaçırmamaya çalışan Fransız oryantalistler.

Bugün Türk Tasavvuf ve Sanat Müziği'nin büyük üstatlarının bir arada meşk ve icra ettikleri bu mekân Özbekler Tekkesi idi. Halen gururla andığımız Türk

müziğini uluslararası arenadaki temsilcisi Süleyman ve Kudri Ergüner bu tekkenin havası, pilavı ve meşkları arasında yetişmişlerdi.

Kutsi Ergüner'in hatıralarında anlattığı gibi damı akan, şeyh Necmeddin Efendi'nin çökmesinden korktuğu için çocukların birinci katta zıplamalarını izin verdiği Özbekler Tekkesi bugün artık öğle değil. 1983 ve 1994 tarihi devamında yapılan restorasyon ve de basit onarım çalışmaları ile bugün bütün ihtişamı ile bir kültür ve tasavvuf merkezi olarak hizmet vermektedir.

Kadırğa'da Buhara Özbekler Tekkesi Haziyesi'ne Dair Birkaç Söz...

Sultanahmed civarında Şehid Mehmed Paşa Yokuşu'nda yer alan **Buhara Özbekler Tekkesi** hicrî 1104, milâdî 1692'de hayır sahiplerinden devrin İstanbul defterdarı İsmail Efendi tarafından yaptırılmıştır. İlk şeyhi Süleyman efendidir. Nakşî tarikatine bağlı olan tekkenin zikir günü Cuma'dır.

Hicrî 1305, milâdî 1887 senesinde Sultan İkinci Abdülhamid eliyle yeniden ihyâ edilen tekkenin tamir kitabesi Şehid Mehmed Paşa Yokuşu üzerindeki cümle kapısının hemen üzerinde ve minare kaidesinin altındadır.

Buhara Özbekler Tekkesi'nin selamlık binası ile derviş odaları ve mescid yapısı devrin padişahı İkinci Abdülhamid eliyle işte bu dönemde ikinci defa ihyâ edilmiş ve Özbek dervişlerle şeyh ailesinin kullanımına tahsis edilmişti. Dergâhın cümle kapısının hemen üstündeki dört satırlık tamir kitabesi 1887–1888'de yapılan bu elden geçirme ameliyesinden bahsedilmektedir. Bu kitabe, dergâhta bulunan kitabeler arasında - korunaklı bir yerde ve cümle kapısı kemerinin altında içerlek bir yerde bulunduğu için - en temiz ve bozulmadan kalabilmiş olanıdır.

Dergâh teşekkülünün en güney ucunda yer alan ve mutfak kısmının da hemen üstünde bulunan mescid bölümü ise hicrî 1318'de, yani 1900'de devrin **Özbek Başbakanı Astankul Bey**'in marifetiyle ve yine İkinci Abdülhamid'in himmeti ile inşa edilmişti.

Kurşun kaplı ahşap iskeletli klasik bir kubbe örtüsü ile örtülü olan mescid binasının, tekkenin cümle kapısının hemen üstünde yükselen minarenin yanındaki kapısının üstünde yer alan kitabesinin tam metni ise şöyledir:

*Ziyent-efzâ-yı makâm-ı muallâ-yı hilâfet-i islamiyye
ve arîne-i pîrây-ı saltanât-ı seniyye-i Osmaniye
Es-sultan ibn es-sultan es-sultan el-gâzi
Abdülhamid Hân-ı sâni hazretlerinin
Devr-i mes'ud-ı hümayunlarında sahib'ül hayrât
ve'l hasenât Buhara'da Hisar vilayeti valisi
Âstankul Bey küll koşbeyi cânibinden
hasbetenli'l-marazât Allah-ı tealâ
İşbu mescid-i şerif ve müştamilâtı
inşâ buyurulmuştur. Fî 1 Receb'ül müreccep sene, 1318*

Osmanlı sarayı, 18. yüzyıldan itibaren özellikle İstanbul'daki bu Özbek Tekkesi'nin şeyhleri ile yakın temasta bulunmuş ve Orta Asya'daki Türk Hanlıkları ile imparatorluk arasında bir tür elçilik görevi yerine getirmelerini istemişlerdir. 18. yüzyılda burada şeyh olan Yahya Efendi'nin ve yine 19. yüzyılda bu dergâhta şeyhlik yapan Mehmed Efendi'nin aynı zamanda Bâb-ı Âlî nezdinde elçilik görevi de yürüttükleri bilinmektedir. Bu zatların mezarları da tekkenin hemen bitişiğindeki harap hazirededir. Dergâhın bazı bölümleri de Özbekistan'dan ve Buhara'dan İstanbul'a resmî görevle gelen bazı üst düzey görevlilerinin konaklamasına ayrılmış, bu misafirler 20. yüzyılın başlarına kadar kendilerine tahsis edilen bölüklerde ağırlanmışlardır.

Siyasî açıdan önemli bir merkez olmanın yanı sıra Türk kültürü bakımından da hayli mühim bir fikir ocağı olan dergâhın e bilindik şeyhlerinden Süleyman Efendi, 1880'lerde Çağatayca bir sözlük ve Ahmed Yesevî'nin şiirlerinin toplu bir çevirisini yayınlamıştır.

Tekkeler 1925'de kapatıldıktan sonra yine Özbek Türkleri'nin kontrolünde kalan tekke ara ara *Türkistan Gençler Birliği*, *Türkistanlılar Sosyal Yardım ve Kültür Derneği* ve *Türkistanlılar Talebe Yurdu* gibi kurum ve yurtlara ev sahipliği yapmış ve buradaki kültür ağırlıklı toplantılar 1940'lara kadar devam etmiştir.

Tekkenin son şeyhi Abdurrahman Efendi 1953'de ölene dek buradaki harem dâiresinde yaşamış, vefatından sonra ailesi de burada yaşamayı sürdürmüştür. 1960'larda büyük bir yangın geçiren ahşap harem bölümü kullanılamaz hale gelince şeyh efendinin ailesi tekkenin selamlık bölümündeki şeyh dâiresine taşınmış ve 1990'lara kadar burada yaşamaya devam etmiştir.

Tekke binası içinde yer alan mescidin 1950'lerde çöken kurşun kaplı kubbesi 1960'larda Vakıflar eliyle tamir edilecekken sonradan bundan vazgeçilmiş, mescid kadro harici kalmış, tekkenin diğer bölümler de mülk sahibi Vakıflar tarafından kiraya verilmiştir.

Sokullu Mehmed Paşa Camii karşısında yer alan tarihi ismi Kadırga Buhara Özbekler Tekkesi, 2006-2008 yıllarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilip bir tasarım merkezi olarak kullanıma açılmıştır.

Buhara Özbekler Tekkesi'nde şeyhlik yapmış, misafir olarak kalmış ve İstanbul'da Özbek Türkleri'nin resmî temsilcisi olarak görevli bulunmuş kimselerin defnedildiği hazire ise zaman içinde hayli tahrip olmuş idi. Tekkenin onarımı ile hazirede bakıma alınmış ve tespitler yapılmıştır.

Dergâhın şeyh dâiresi de denen kâgir selamlık bölümünün hemen önünde yer alan ufak bahçe aslında tekkenin haziresidir. Sokaktan bakıldığında yüksek bir duvarın üstündeki bu küçük mezarlıkta, ön sırada dört ve arka sırada yine dört olmak üzere toplam sekiz adet kabir bulunmaktadır.

Altı adet şâhide ve üç adet ayaktaşı mevcuttur. İki mezarın şâhidesi ise kayıptır. Hazirenin sokak üzerindeki yüksek duvarının hemen arkasında sağ ve sol başta iki adet

mermer pehleli mezar vardır ki bunlardan sağ taraftaki Şeyh Mehmed Said Efendi'nin 1232 (miladî 1816) tarihli mezarına aittir. Bunun hemen solundaki büyük pehleye ait baş ve ayak taşları ise sökülmüştür. Haziredeki ayakta kalmış yegâne mezartaşı olan Şeyh Mehmed Said Efendi'nin taşının kitâbesi şöyledir: *“Hüve'l-hallak'ül-bâki/rehnümâ-yı ehl-i tarikat ve pîşvây-ı erbâb-ı/hakikat, müderrisîn-i kirâmdan merhum/ve mağfûr Belhî-zâde Seyyid Şeyh Mehmed/Said Efendi El-parsânî El-nakşibendî/ruhiyçün rıza'en-lillah-i tealâ el-fatiha/Sene, 1232”*

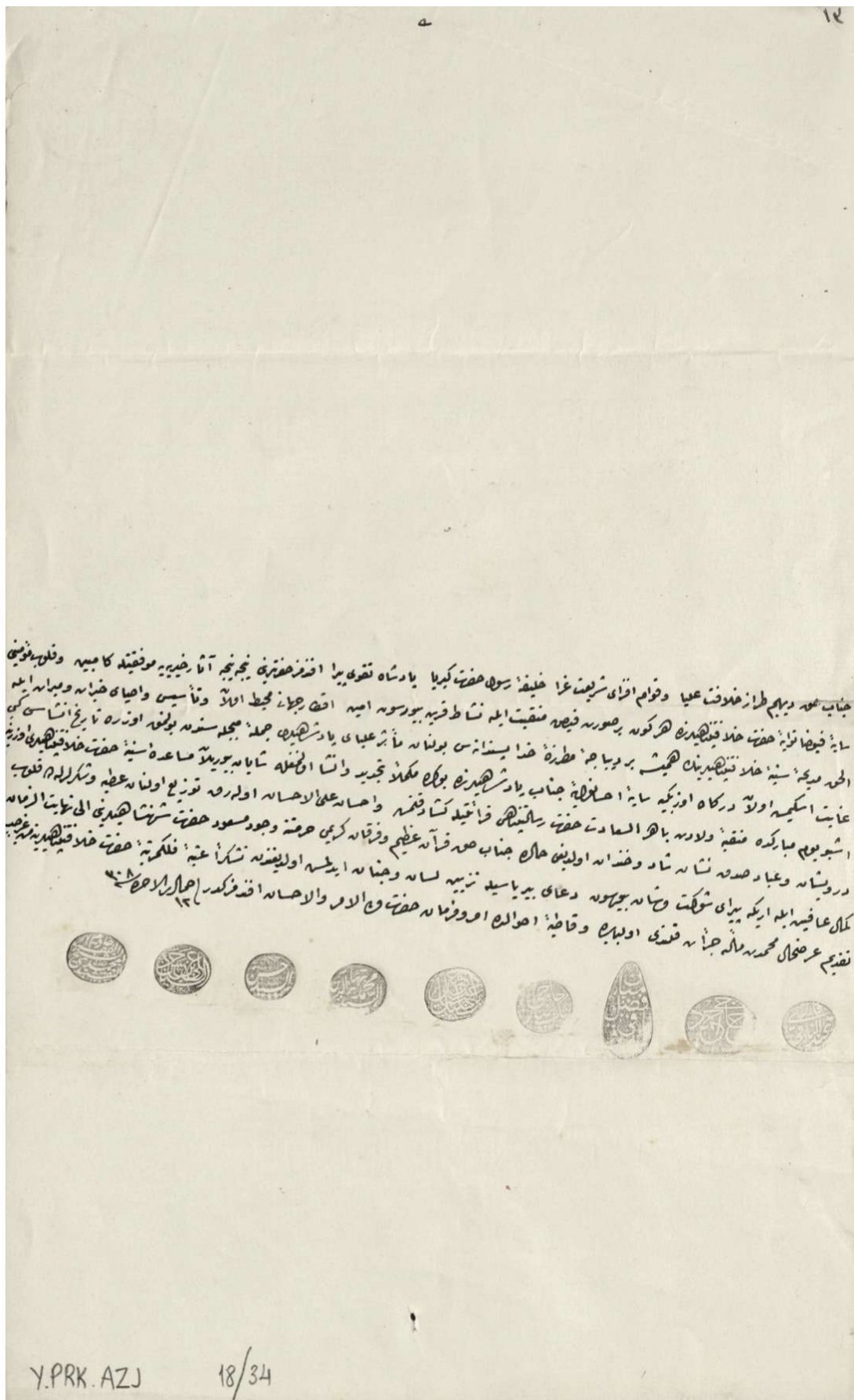
Hem tekkede şeyhlik etmiş hem de Bâb-ı Âlî nezdinde resmî görev üstlenmiş, hatta İstanbul'da Özbekistan'ın temsilciliğini yapmış olan Yahya Efendi'nin hicrî 1214, miladî 1797 tarihli ve yaklaşık iki metrelik mezartasının dört parçalı pehlesinin şâhideye ait olan baş kısmıyla kırık vaziyetten onarılmıştır. Taşın kitâbesinde *“Hüve'l-hayy'ül-bâki/El-merhum el-mağfûr el-muhtac ilâ rahmete rabbihi'l-gafûr/pîşvay-ı ehl-i sülûk Eş-şey Es-seyyid Yahya Efendi/El-Belhî El-parsâyî El-nakşibendî ruhiyçün/ve kâffe-i ehl-i imân ervahiyçün/rızaen-lillah-i tealâ fatiha/Sene 1214, fî 21Ramazan”* yazılıdır.

Şeyh dâiresinin hazireye açılan kapısının hemen yanında bulunan üçüncü taş ulemâ sarıklıdır ve 1312'de (miladî 1895) vefat eden Mirza Âlem Efendi'nindir. Mirza Âlem Efendi'nin şâhidesinde *“Hüve'l-bâki/Tarikat-ı aliyye-i Nakşibendiyye meşayihinden/beş sene mukaddem Buhara Dergâhı'nda/postnişin olup lebbeyk-zen-i/nidâ-i irci' olan Şeyh Mirza/Âlem-tekâ bî-şehr-i senberi-i ruh-ı/pür-fütuhuna rızaen-lillah el-fatiha/Sene, 1312, fî 20 şehr-i Şevval”* satırları yer almaktadır.

Hazirede bulunan diğer üç yazılı baş taşı ise kırık ve parçaları eksiktir. Bunlardan, tekkenin kurulduğu dönemde şeyhlik yapmış Abdullah Efendi'nin 1173 tarihli kırılmış mezar taşı aynı zamanda haziredeki en eski tarihli taştır. Taşın elde olan parçasında *“... /rabbihi'l-gafûr Eş-şeyh/Abdullah Efendi/ruhiyçün fatiha/Sene, 1173”* kaydı mevcuttur.

Diğer taşlardan tarih kısmı mevcut olanı Buharalı bazergân yani tüccarlardan Niyazi oğlu Abdurrahman Efendi'nindir ve hicrî 1234, miladî 1818 tarihlidir. Bu taşın mevcut parçasında ise *“... /Buharalı bazirgân Abdurrahman/ ibni Atâ Niyazi ruhiyçün/Allah tealanın rıza-i şerîfi/ İçün Allah'el-fatiha/ Sene, 1234”* kaydı bulunmaktadır.

Haziredeki bir diğer mezar taşı da Mehmed Niyazi Han isminde Buharalı bir zâta aittir. Bu zatın şeyhlikle, dervişlikle alakası olmadığı taşından anlaşıyor. Bu zat da olsa olsa İstanbul'a resmî bir görevle misafir olarak gelen veya burada elçilik veya temsilcilik görevi ile kalmış bir kimsedir ve az önce bahsettiğimiz tüccar Abdurrahman Efendi'nin de büyük ihtimalle babasıdır. Şu bağintıdan, Niyazi Han'a ait olan ve tarih kısmı kopuk olan bu taşın hicrî 1100'lerin sonunda veya en fazla 1200'lerin ilk yıllarına ait olduğunu kestirmek güç olmayacaktır. Eldeki bu son taşın kırık parçasının üzerinde yeralan yarım kitâbesi ise şöyledir: *“... /merhum ve mağfûr'ül muhtâc/ilâ rahmete rabbihi'l-bârî/El-Buharalı Mehmed/Niyâzi Hân ruhiyçün/ ...”*

**YENIDEN İNŞA OLUNAN ÖZBEKLER DER-
GÂHI'NİN AÇILIŞI SIRASINDA PADİŞAH İÇİN
EDİLEN DUALARA DAİR TEŞEKKÜR
ARZUHALI**

23 Ocak 1891

Cenâb-ı Hak yüce Padişahımız ve Halifemiz efendimiz hazretlerini nice nice hayır eserleri yapmaya muvaffak kılarak bahtiyar buyursun; böylece inananların kalbini de onun feyizli sayelerinde her gün sevinçle doldursun. Âmin.

Padişahımız hazretlerinin, cihanın her tarafını kuşatan ve her türlü övgüye layık bulunan hayır eserlerinden biri olmak üzere, inşa tarihi gibi gayet eski olan Özbekiye Dergâhı, efendimiz hazretlerinin yardımlarıyla mükemmel bir şekilde yeniden inşa olunmuş ve kendilerinin müsaadeleriyle Mevlid okunarak açılmıştır.

Bu vesile ile ihsan olunan ve dağıtılan hediye, bahşış ve şekerlerle de dervişlerin ve sadık kulların kalpleri şad olmuş; "Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'i hürmetine Padişahımız hazretlerinin vücudunu afiyet içerisinde ve şân u şevketle tahtında daim buyursun." diye halisâne dualar edilmiştir.

Bu sebeple bir teşekkür olmak üzere Halife hazretlerinin yüksek makamlarına tarafımızdan haddimiz olmayarak bu arzuhali sunma cüreti gösterilmiştir.

Bu konuda ve her hususta emir ve ferman efendimiz hazretlerindir.

12 Cumâdelâhire 1308

(Şeyh Muhammed en-Nakşibendî ve diğer sekiz kişinin mühürleri)

**YANGIDAN QURILGAN O'ZBEKLAR DARGO-
HINING OCHILISHI ASNOSIDA PODSHOH
UCHUN QILINGAN DUOLARGA DOIR MIN-
NATDORLIK ARZNOMASI**

23-yanvar 1891-yil

Janobi Haq buyuk Podshohimiz va Xalifamiz afandi hazratlarimizni ko'plab xayr binolarini insho qilishga muvaffaq aylab, baxtiyor qilsin; shu tariqa insonlar qalbini ham uning fayzli soyasida har kuni sevinch bilan to'ldirsin. Omin.

Podshoh hazratlarimizning jahonning har tomonini qurshagan va har qanday maqtovg'a loyiq xayr inshoatlaridan biri bo'lmish – insho sanasi kabi g'oyatda qadimiy O'zbeklar dargohi afandi hazratlarimizning yordamlari bilan mukammal shaklda yangidan bunyod qilindi va ularning ruxsatlari bilan Mavlud o'qilib, ochildi.

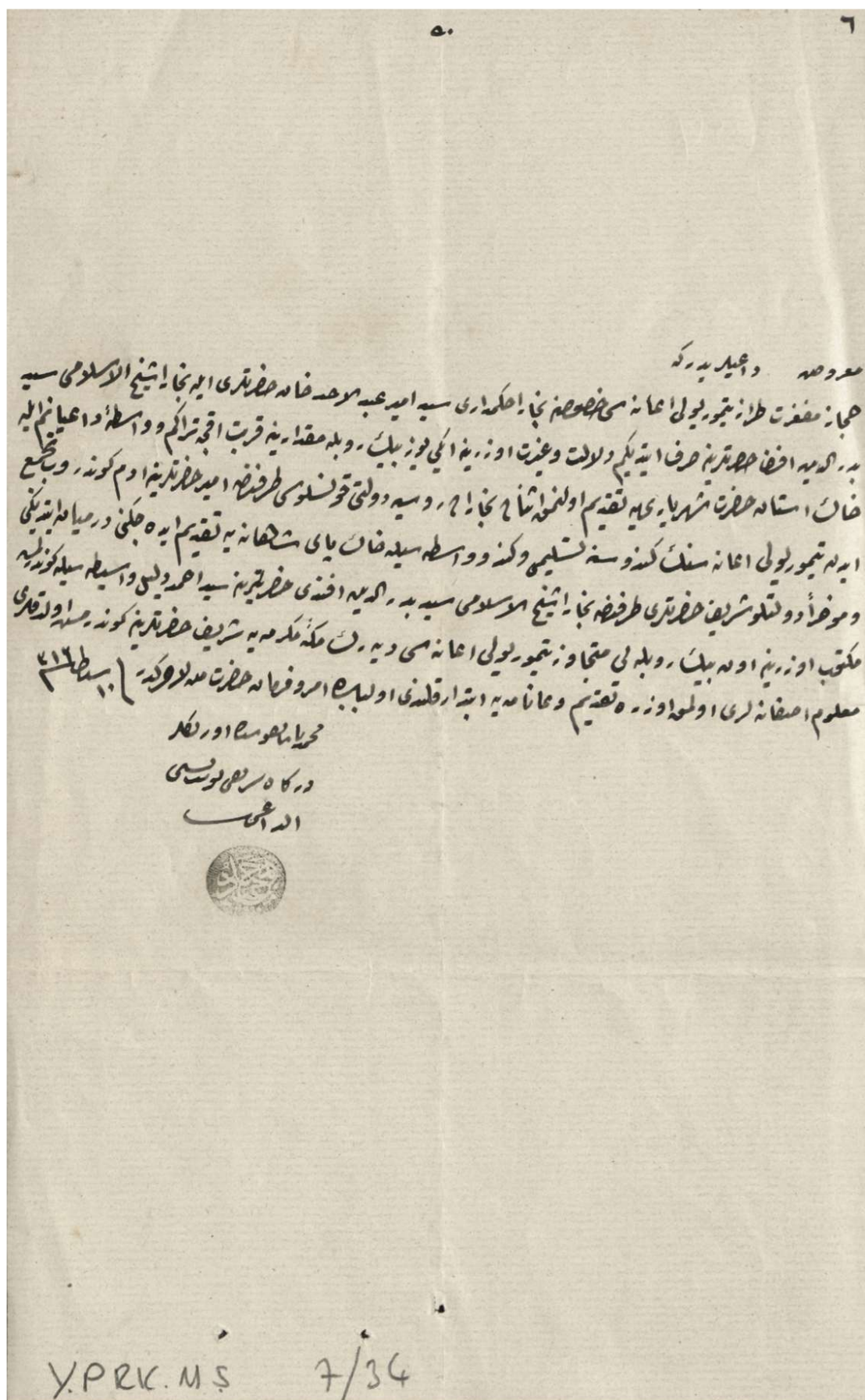
Shu munosabat bilan ehson qilingan va tarqatilgan hadya, tortiq va shirinliklar bilan darvesh hamda sodiq qullarning ko'ngli shod bo'ldi; "Janobi Haq Qur'oni Karimning hurmatidan Podshohimiz hazratlarining vujudini ofiyat ichida va shon-shavkat taxtida doim aylasin" deb xolisona duolar qilindi.

Shu munosabat bilan minnatdorlik bildirish maqsadida Xalifa hazratlarining yuksak maqomlariga tomonimizdan haddimiz bo'lmasa ham, ushbu arznomani taqdim qilish jur'ati ko'rsatildi.

Bu masala va har xususda buyruq va farmon afandi hazratlariga oiddir.

12-jumodul-oxir 1308-yil

(Shayx Muhammad an-Naqshbandiy va kishining muhrlari)

ÖZBEKLER DERGÂHI ŞEYHİ'NİN, BUHARA'DA
HİCAZ DEMİRYOLUNA YARDIM MAKSADİY-
LA TOPLANAN PARALARA DAİR YAZISI

23 Şubat 1901

Duacınız şunu arz eder ki::

Buhara Hükümdarı Seyyid Emir Abdülahad Han hazretleri ile Buhara Şeyhülislamı Seyyid Bedreddin Efendi hazretlerini Hicaz Demiryolu'na yardım etmeye yönlendirmem ve gösterdiğim gayret neticesinde biriken iki yüz bin rubleye yakın para bu duacınız aracılığıyla Padişah hazretlerinin eşiğine takdim olunacağı sırada Rusya Devleti'nin Buhara'daki Konsolosu Emir hazretlerine adam göndererek toplanan demiryolu yardımının kendisi aracılığıyla Padişah hazretlerinin eşiğine takdim olunmak üzere kendisine teslim edilmesini bildirmiş.

Daha sonra devletli Şerif hazretleri tarafından Buhara Şeyhülislamı Seyyid Bedreddin Efendi hazretlerine Seyyid Ahmed Delîl vasıtasıyla gönderilen mektup üzerine on bin rubleyi aşkın bir meblağı demiryolu yardımı diyerek Mekke-i Mükerrreme'ye Şerif hazretlerine göndermişler.

Siz Sadrazam hazretlerinin haberdar olması için işbu yazı (duaname) takdim kılınmıştır. Bu konuda emir veferman sizindir.

10 Şubat 1316

Mehmedpaşa Yokuşu'nda Özbekler Dergâhı
Şeyhi
Duacınız
Abdülmeccid

O'ZBEKLAR JAMOATI SHAYXINING BUXO-
RODA HIJOZ TEMIRYO'LIGA YORDAM TA-
RIQASIDA YIG'ILGAN PULLARGA DOIR XATI

23-fevral 1901-yil

Duogo'yingiz shuni arz qilurki:

Buxoro hukmdori Sayyid Amir Abdulahadxon hazratlari bilan Buxoro shayxulislomi Sayyid Badriddin afandi hazratlarini Hijoz temiryo'liga yordam berishga yo'naltirishim va ko'rsatgan sa'y-harakatlarim natijasida yig'ilgan ikki yuz ming rublga yaqin pul bu duogo'yingiz orqali podshoh hazratlarining huzuriga taqdim qilinmoqchi bo'lgan bir paytda Rossiya davlatining Buxorodagi konsuli Amir hazratlariga odam yuborib, yig'ilgan temiryo'li yordamini Podshoh hazratlarining huzuriga o'zi taqdim qilishi uchun unga berishni bildiribdi.

Keyin esa davlatmand Sharif hazratlari tomonidan Buxoro shayxulislomi Sayyid Badriddin afandi hazratlariga Sayyid Ahmad Dalil orqali yuborilgan maktub ustiga o'n ming rubldan ziyod mablag'ni temiryo'li yordami deb Makkayi Mukarramaga Sharif hazratlariga yuboribdi.

Siz Sadra'zam hazratlarining xabari bo'lsin uchun ushbu xat (duonoma) taqdim qilindi. Bu borada buyruq va farmon sizga oddir.

10-fevral 1316-yil

Mehmed Posho tepaligidagi O'zbeklar dargohi
shayxi
duogo'yingiz
Abdulmajid